

HÍRÜNK A VILÁGBAN

*(Jugoszláviai magyar exteriorika I., 1945–1990. 1989–1990. évi köt.
Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság, Újvidék, 1993)*

A jugoszláviai magyar irodalom évi bibliográfiájának igen fontos párdarabja az Orvos Mária szerkesztette jugoszláviai magyar exteriorika. A kiadvány a budapesti Országos Széchényi Könyvtárban készült a JMMT felkérésére, s egy nagyszabású vállalkozás első darabjaként üdvözölhetjük.

A kutatómunka célja a Jugoszlávia határain kívül 1945–1990-ig megjelent elsődleges közlések begyűjtése volt. Mivel ez meglehetősen tág időhatár, az első kötet mindössze az 1989–91-es periódus feltárását kísérelte meg. Retrospektív bibliográfia készült el, melynek lényeges vonása, hogy nemcsak a szépirodalomra terjed ki, hanem a jugoszláviai magyar szellemi élet egészét körvolalazza.

Összeállítói (Gál Júlia, Hargitai Gáborné, Orvos Mária, Szerb Judit) egy magas használati értékű bibliográfia megszerkesztésére törekedtek, legalábbis ezt jelzi a kiadvány fő szövegét (a tulajdonképpeni bibliográfiát) kísérő gazdag járulékos rész. Már előszóból is kettő van (a JMMT elnökéé és a szerkesztőé), s a tartalommutató mellett a gyorsabb és sokoldalúbb tájékozódás érdekében tárgymutató, betűrendes mutató szerepel, valamint megtalálható még a feldolgozott időszaki kiadványok címjegyzéke (104 forrás), továbbá ugyanez az anyag országok szerint csoportosítva, az átnézett tanulmánykötetek és antológiák címjegyzéke, az idegen nyelvű publikációk jegyzéke s természetesen a rövidítések jegyzéke.

„E bibliográfia célja a jugoszláviai magyarság társadalmi, tudományos, irodalmi, művészeti megnyilvánulásainak és ezek külföldi fogadtatásának feltárása . . .” – írja az előszóban Orvos Mária. S hogy a sokrétűség megvalósulhasson, a gyűjtők számos forrást felhasználtak: elsősorban a Magyar nemzeti bibliográfiára támaszkodtak, az OSZK számítógépes adatbázisára, katalógusaira, segédkönyveire s nem utolsósorban állományára. Az utóbbi a különböző tanulmánykötetekben, antológiákban és periodikákban megjelent írások esetében volt különösen fontos.

A feltárás mélységét tekintve a jugoszláviai magyar alkotók önállóan (könyv alakban) kiadott művei mellett helyet kaptak az időszaki kiadványokban (hírlapok, folyóiratok, évkönyvek stb.), valamint a tanulmánykötetekben, antológiákban közreadott publikációk leírásai. Egyéb szerzőknek a jugoszláviai magyarságról szóló vagy jugoszláviai magyar személyiségek munkásságával foglalkozó írásairól, sőt a bibliográfiai témát érintő híryanagról is áttekintést ad. A bibliográfiai egységek leírása a nemzetközi szabványt követi, az anyag elrendezése pedig a Magyar nemzeti bibliográfia (az Egyetemes Tizedes Osztályozás egyszerűsített változata) rendszerén alapul, tehát szakrendi.

A bibliográfia (az ETO-nak megfelelően) tíz számozatlan fejezetre, ill. szakcsoportra tagolódik: általános művek; filozófia; vallás; társadalomtudományok; természettudományok; könyvkiadás; művészet, szórakozás; nyelvek, nyelvtudomány; irodalomtudomány, irodalomtörténet; jugoszláviai magyar szépirodalom A/Z-ig. A tételek fejezeteken belüli elrendezése természetesen betűrendes.

Az egyes csoportok bibliográfiai egységei közt böngészve nyomon követhetjük szellemi életünk külföldi fogadtatását. Kiderül, hogy a könyvtárközi kapcsolatok a tárgyalt időszakban ingatagok, a jugoszláviai magyar könyv igen körülményesen jut el idegen országokba, s fordítva: a befelé irányuló könyvforgalom is nehézkes. Sajtóberkekben meglepő módon a kolozsváriak számon tartják az első független újvidéki magyar hetilap, a *Napló* indulását, Pécssett pedig a *Symposion Új Symposion* címen való újraéledését regisztrálják. A filozófia és a pszichológia területén meglehetősen szegényes a kínálat. Mindössze Sebők Zoltán és Hódi Sándor neve jelzi, egy, ill. két tétel erejéig, hogy nálunk is vannak kutatók, tudós emberek ezekben a tudományágakban. A jugoszláviai magyarság (pl. Székelykeve, Maradék, Kórógy, Szentlászló) vallási és egyházi életével ugyanakkor hét tétel foglalkozik! A társadalomtudományok közül (nem véletlenül) a nemzeti kérdéseket tárgyaló cikkek, a kisebbségpolitikával foglalkozó írások állnak az élen. Az egykori JSZSZK nemzetiségi viszonyai élénken foglalkoztatják az angol és a német nyelvterület kutatóit is. Legalább ennyire kiterjedt a nemzetiségi oktatás felé irányuló figyelem. Jugoszláviai és magyarországi szerzők tollából több írás jelent meg a vajdasági magyarsággal kapcsolatban. Budapesten külön figyelmet szenteltek a szkopjei magyar lektorátusnak, Lukács István megírta a ljubljana-i magyar lektorátus történetét, a szlovéniai Varga József pedig a maribori pedagógiai karon belül működő magyar tanszék munkájáról számol be. A néprajz, ill. folklór bibliográfiai egységeit olvasgatva megállapíthatjuk, ezúttal is Jung Károly és Lábadi Károly írásai uralják a terepet, akárcsak a hazai sajtóban. Művészeti életünk eseményeiről, képzőművészeink munkásságáról, a rajzművészet, a grafika, a festészet és a fotóművészet tárlatairól Szombathy Bálint tájékoztatja alapos körültekintéssel a külföldi érdeklődőket. A hazai nyelvtudomány eredményeit, tudományos tanácskozásait illetően az újvidéki Magyar Tanszék tanárai és munkatársai (Ágoston Mihály, Bagi Ferenc, Papp György, Lánicz Irén, Horváth Mátyás, Rajslil Ilona és Molnár Csikós László) referáltak elsősorban a magyarországi periodikákban, de helyenként neves magyarországi nyelvészek is foglalkoztak a déli végek nyelvállapotával (pl. Hadrovics László, Fried István stb.). A bibliográfia másik felét (jó hetven oldalt) szépirodalmi jellegű közlések töltik ki.

Ide az egyes jugoszláviai magyar szerzők művei, a rájuk vonatkozó ismertetések és az egyes írókról szóló egyéb írások kerültek. Irodalmáraink közül többen rendszeresen publikálnak a magyarországi sajtóban is, pl. Sziveri János, Tolnai Ottó, Végel László, Herceg János, Gion Nándor, Ladik Katalin, Brasnyó István, Kontra Ferenc, Fenyvesi Ottó stb. Nem egy verseskötet, ill. regény aránylag élénk reakciókat váltott ki, pl. Sinkó Ervin *Egy regény regénye* (1988) c. művét hatan ismertették, Gion Nándor *Börtönről álmodom mostanában* c. művéből (a Híd nyomán) részleteket közölt a kecskeméti *Forrás*, a budapesti *Hitel* pedig ugyanazon szerző *Naplórészleteiből* válogatott. A kritikai visszhangot tekintve Balázs Attila *Ki tette a macskát a postaládába?* (1989) c. elbeszélőkötete és Danyi Magdolna *Rigólesen* (1988) c. verseskönyve említendő meg.

Szellemi életünkre és kultúránk egészére nézve üdvös az Orvos Mária szerkesztette exteriorika létrehozása, még akkor is, ha (miként a szerkesztő maga is beismeri) korántsem teljes. Maradtak feltáratlan szövegek a szépirodalom terén, s az is nehezen hihető, hogy a természettudományokat csupán egyetlen (egy tanácskozássra vonatkozó) tétel képviselje. Habár a kiadvány formailag egy kicsit nehézkes (a szépirodalmi szakcsoportban az egyes szerzőket tárgyaló részek nincsenek eléggé elkülönítve, szinte egybeolvadnak, a betűrendes mutató névisméltlései pedig fölöslegesek), a jugoszláviai magyar irodalom évi bibliográfiájával egyetemben fontos mozaikkockája a lassan bontakozó képnek, mely korántsem teljes még, hiszen legalább ennyire fontos lenne a jugoszláviai magyar nyelvű társadalom- és természettudományok, művészetek hazai publikációinak a retrospektív, ill. kurrens bibliográfiai feltárása. Ugyanígy számba kellene venni az azonos tárgykörű, de a délszláv sajtóban megjelent cikkeket, tanulmányokat (ideértve a szépirodalmat is).

Mindenesetre legyünk hálásak Orvos Mária munkacsoportjának, hiszen nem könnyű feladatra vállalkoztak, s reménykedjünk, hogy munkájuknak folytatása is következik.

CSAPÓ Julianna